

Vanliga miss- förstånd vid utredningar om hedersmotiv

BARNAFRID
NATIONELLT CENTRUM FÖR KUNSKAP OM VÅLD MOT BARN



”Ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.”

29 kap. 2 § p. 10 brottsbalken

Om hedermotivet

Barn som blir utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck blir kontrollerade och begränsade i syfte att vårda familjens och släktens anseende och rykte. Umgänge, fritid eller kläder är exempel på hur ett barn blir begränsat i sin vardag. Det kan också handla om livsval som utbildning, jobb eller partner. Kontroll kan ta sig uttryck i våld eller hot om våld, inklusive dödligt våld. Den kan utövas av delar av eller hela familjen och släkten, vilket sätter barnet i en än mer utsatt situation.

Enligt 29 kap. 2 § p. 10 brottsbalken föreligger hedersmotiv när ett motiv för brottet har varit att bevara eller återupprätta en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder.

Även om det är svårt att säga hur omfattande hedersrelaterad brottslighet är, slår förarbeten fast att det inte går att utesluta att den är betydande i Sverige. Sannolikt är mörkertalet stort.¹ Om ett brott begås med ett hedersmotiv ska det ses som en försvårande omständighet vid bedömning av straffvärdet.

Lagstiftningen förutsätter att yrkesverksamma som utreder brottet och dömer i målen har både bred och djup kunskap. Fortfarande finns en hel del missförstånd när det gäller tillämpningen av straffskärpningsregeln. Här reder vi ut några av dem.



Vanliga missförstånd

Heder som motiv för den brottsliga gärningen måste vara det enda huvudsakliga motivet för att kunna vara en grund för straffskärpning

Nej, det är inte ett krav att hedersmotiv är det enda motivet. Det krävs inte ens att hedersmotiv är det huvudsakliga motivet, det räcker att det är ett av motiven för brottet.²

Det saknas hedersmotiv om en gärningsperson har begått brottet utan ett kollektiv bakom sig

Nej, det kan vara ett hedersmotiv även om det rör sig om en ensam gärningsperson. Hedersrelaterad brottslighet begås ofta med en kollektiv förankring, även om det bara finns en gärningsperson. Lagtexten är dock utformad så att straffskärpningsgrunden är tillämplig också på en gärningsperson som agerat självständigt, utan någon form av stöd från andra.³

Brottet måste begås mot den egna familjen, släkten eller gruppen

Nej, brottet kan begås mot vem som helst, oavsett relation. Brott med hedersmotiv riktas ofta mot närstående, men kan även drabba personer utanför den egna familjen, släkten eller gruppen. Bestämmelsen är utformad så att lagtexten inte innehåller något

krav på att det aktuella brottet har begåtts mot en närstående.⁴ Ett brottsoffer kan exempelvis vara en partner till någon inom familjen, släkten eller gruppen.⁵

Brottet måste ha som syfte att återupprätta eller bevara hedern hos gärningspersonens egen familj, släkt eller grupp

Nej, motivet som brottet knyter an till behöver inte vara gärningspersonens egen heder. Det kan exempelvis handla om en annan släkts heder. Detta gäller även när brottet har begåtts för att bevara eller återupprätta en enskild persons heder. Typiskt sett bör det dock ofta vara fråga om ett brott mot någon som äventyrat gärningspersonens, anstiftarens alternativt dennes familjs eller släkts heder. Den särskilda straffskärpningsgrunden är alltså tillämplig i båda fallen. Inte heller i fall när det är fråga om en grupps heder krävs att gärningspersonen ingår i denna. Lagtexten är formulerad så att det ska vara fråga om en persons eller familjs, släkts eller annan liknande grupps heder, utan krav på vems eller vilkas.⁶

Brottet behöver föregås av planering

Nej, det finns inte något sådant krav. Hedersrelaterad brottslighet har likheter med annat våld som sker mot närstående. En skillnad som ofta

nämns är att det hedersrelaterade våldet många gånger är planerat.⁷ Det är däremot inte ett krav för att brottet ska kunna ha begåtts med ett hedersmotiv.

Hedersmotiv kan bara förekomma i vissa religioner, kulturer och grupper

Nej, ett hedersmotiv kan begås av vem som helst, oavsett bakgrund. Forskning visar att det inte finns någon automatisk koppling mellan en viss kultur eller religion och hedersrelaterat våld och förtryck.⁸

En person som i vissa avseenden lever ett fritt liv kan inte utsättas för ett brott med hedersmotiv

Jo, även en person som har viss frihet kan leva i en hederskontext och vara utsatt för brott med hedersmotiv.

Vid hedersrelaterat våld och förtryck är det viktigt att kontrollera flickors och kvinnors sexualitet, vilket är

starkt kopplat till en grupps värderingar. I hederstänkandet är oskuld och kyskhets centrala begrepp. Familjens rykte beror på hur flickor och kvinnor beter sig, både i verkligheten och utifrån vad som sägs om dem. Kontrollen kan vara mer eller mindre uttalad och innebära allt från vardagliga begränsningar till större livsval.⁹

Fotnoter

¹ Prop. 2019/20:131 s. 26.

² Prop. 2019/20:131 s. 39.

³ Prop. 2019/20:131 s. 38.

⁴ SOU 2018:69 s. 94.

⁵ Se exempelvis Hovrätten för Övre Norrlands dom den 3 mars 2021 i mål nr B 1254-20.

⁶ SOU 2018:69 s. 93.

⁷ SOU 2018:69 s. 72.

⁸ Baianstovu, R., Strid, S., Cinthio, H., Särnstedt, E. & Enelo, J-M, (2018). Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar (Del I).

⁹ SOU 2020:57 s. 101.